

מתון מתון

תשובה לברוך קורצווייץ

א

הראיון הוא. כנודע. מכלל הדברים שאין להם שיעור, ואם לפנינו כשענינו היה בתחומה של קדושה ונתקיים בידי עולירגל כך, בימינו כשענינו הוא בתחומה של חול והוא מתקיים בידי עתונאים לא כל שכן. ולא עוד. גם בגילגולו לתוך ימינו ויתחכם חלו בו כמה תמורות. ולא סתם מאנסיות בלבד. תחילה נשמרה בו בחינת הראייה כרוח-מקורו בלעז. אינסרוויי. כשהעתונאי השואל ואישי שיחו הנשאל היו מסיבים לשולחן אי-חד ושיחם פנים אל פנים. אמנם. גם אז צצו מיני-הסתעה. כדרך שאירעו. כי פלוגי עתונאי תיאר שיחה שביני לבניו ליד שולחן. כאילו נתיקמה תוך טיול וצירף לענינה של השיחה קוסמטיקה על דרך ציור נרפה של השכונה. וכששאלתיו מה ראה על כך. נתן בי עין תוהה והטיח כנגדי תיבה: אתמוספירה. אולם לרימים נטרדה חובת-הראייה ונחלפה תורה שבעל פה בתורה שבכתב: הי עתונאי שולח מסכת שאלות והנשאל כותב תשובותיו. ואחר כך הדברים נדפסים כפי שיחה על אנזיריה. גם עתה צצים מיני הסתעה. כדרך שי-אירעני. כי אלמוני עתונאי. ששלח לי שאלותיו והשיבותי לו תשובותי. לא זו בלבד שמסרם כדרך שיחה. אי-לא צירף דקדוקי תיאור של הדרי-עבודתי ודרך-עבודתי. וכששאלתיו מה ראה על כך. נתן בי עין חומלת והטיח כנגדי תיבה: מסגרת. שורת-האמת מחייבת לומר. כי שיטה זו. שיטת-המשאל. מבטיחה אוטנטיות של התשובה לרבות סגנונו של המשיב ונעימתו. אם כי גם פה לא מרעט עשויה לשנות כותרת. התזת-אוריית וכדומה.

אולם זה מקרוב מנהג חדש בא לי-מדינה: לא שיחה שבעל פה ולא משר-אל-שבכתב. אלא טלפון. ואין צריך לומר. כי עתה מיני-ההפתעה עולים כסורחת. לכאורה שיטה זו — הסי-רוב יפה לה. אלא שאין אתה מועיל הרבה. כי הנה סירבת. ומיד נשאלת לטעם סירובך. ומשפרשת מתוך אדי-בות את טעם הסירוב. שלא נועד לי-רשות הרבים. הרי אפשר שיארע לך כדרך שאירעני. שאם טעם-סירובי לא נדפס בעתוננו של פלמוני. הרי נתגלגל לעתוננו של חלמוני. שדרכם של העתונאים חילופי-סקופים. ואכן. פעמיים קרני מקרה ראיון-שבטלפון — פעם ראשונה עניתי משום שהי-שואלת היא גברת צעירה; פעם אחי-רונה עניתי משום שהשואל הוא מ-שורר צעיר ואף תלמידי. ואם כי ש-ניהם מסרו עיקרי-דברי כענינם. הרי מתוך שלא הראוני תחילה דיוק-לשוני

גם וחיתוכו. איני רואה עצמי חייב במלוא-האחריות. כדרך שאני חייב כלפי שטר בחתימת-ידי. עם זאת. גם בענין ראשון שנשאלתי. שהוא פד-שעשע ביותר — דעתי על מנהג-הני-שים ללבוש מכנסיים. גם בענין אחי-רון שנשאלתי. שאינו משעשע כל-כך — דעתי על פרס ביאליק השתא. הנני מודיע. כי אם על תשובותי. כי-דרך שנתפרסמו. מגעת לי חתיכת גן-עדן. אמסרנה לשני שואלי. אבל אם מגעת לי על כך אמבטיה של גיהי-גום. אשתכשך בה לבדי.

עד כאן בענין העולם הבא. מכאן ואילך בענין העולם הזה: שהרי הי-ראיון. הוא. כידוע. מן הדברים שי-אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה. ו-אם לדון לפי מאמרו של ברוך קורצ-ווייל. ששמו עשוי כביכול ציטאטה משיחת-הטלפון שלי. עוד לא נותקה השלשלת. אין הם פירות מתוקים ביותר. כי בעל המאמר נהג בי על פי הכלל: שלוחו של אדם כמותו. ונשי-תכח ממנו כי הכלל הזה בכל זאת אין פירושו: שלוחו של אדם הוא עי-צמו. והרי הדקדוק בכ"ף הדמיון מ-חייב על פי מה שלמדנו בענין הי-שליח שלא קם כמוהו. שהקשו חז"ל על שום מה אמר: כחצות הלילה אני יוצא ממצרים. האפשר שהקדוש ברוך הוא אמר לו כחצות. כלום יש ספק לפניו יתברך. אלא שהוא יתברך אי-מר לו כחצות. בא משה ואמר כח-צות. ואם בין בורא ושלוחו כך. בין אדם ושלוחו. וביותר בשר-ודם פשר-טים כמונו. לא כל שכן. אכן. כ"ף הי-דמיון. היא אות אחת וקטנה. אך צי-ריך הבחנה גם בה גם בדמיון. אם לשונו קומפאראציו. אם לשונו פאני-טאסיה.

ב

מאמרו של ברוך קורצווייל מאוכ-לס רוב שמות בעירובים ועירובי-עירובים. אבל בבואי להשיב עליו. חס לי ליכנס בשל אחרים. ולא אי-שיב אלא כחלקי. מתוך שאתיר את עצמי. ככל האפשר. מתוך הסקעת שי-נסבכתי בה. והריני מודיע מראש. כי התשובה אינה לדרכו של כבוד יריבי בסולמוס וסממניו. שאין אני נוטל רשות לעצמי לדרוש ממנו שיקפוז ממזגו. כשם שאין אני נוטל רשות לעצמי ללמזו שיעור בכיבוש-היצר. כך. כנראה. טיבו וכוחו. ואם ברכת כהן הדיוט כמותי אינה קלה בעיניו. אברכו כלשון הכתוב: לך בכוחך זה והושעת את ישראל. לכרחי. שהוא רצוני. תהא תשובתי לענין ולגוסו של ענין בלבד.

וראשית כל לענין דימוקראטי-טיה. כבוד יריבי שואל אותי. פד-אימתי ועל שום מה אני פוסק. מי רי-אוי ומי אינו ראוי להיות שופט ב-פרס-ביאליק. שהרי שלושת שופטיו נבחרו בבחירות דימוקראטיות. על כך אשיב. כי אמרתי מה שאמרתי פד-שמה של דימוקראטיה ולשמה. שאני אדוק בה מעודי. והריני אפילו חי-סיד שוטה שלה. אבל השופטים אי-גם נבחרים בסמליה של מעלה אלא בסמליה של מטה — בוועדה הכללית של אגודת-הסופרים. ולפי שאני בכ-לל חברה. הריני ממילא בכלל הי-בוחרים. והרשות ואפילו החובה בידי לבחור במי שנראה בעיניי ושללא לב-חור במי שאינו נראה בעיניי. וקולי נשקל ככוחו. כקול בכלל הקולות. וכדין הבחירה דין המינוי — כנודע. לא תמיד בחירת הועדה פתקיימת. יש שהשופטים מתפטרים. אוראו נעי-זר הועד המרכזי בזכותו למנות שופי-טים אחרים. ולפי שאני חבר הועד הי-מרכזי הרשות בידי למנות מי שגרי-אה בעיניי ושללא למנות מי שאינו גרי-אה בעיניי. וקולי נשקל ככוחו. כקול בכלל הקולות. השנה. למשל. היו כל שופטי ספרות יפה נבחרים ובחירתם היתה. מבחינה דימוקראטית. תלויה גם בקולי. וכל שופטי חכמה ישראל היו ממונים ומינוים היה. מבחינה דרי-מוקראטית. תלוי גם בקולי. והייתי כמדומה רשאי להפעיל את זכותי כ-הכרתי. מה רשות היא לראות אותי מורד על הדימוקראטיה ומבקש להי-מיר שופטים נבחרים או ממונים ב-קומיסארים. לא ידעתי.

ושנית. לענין אברהם קריב. איני מטיל צל של ספק בזכותו להבי-חר שופט. כשם שאיני מטיל צל של ספק בזכותו כנבחר לשפוט כרוחו. אך איני יכול להניח שיוטל ספק בר-כותי שלי לבחור בו או שלא לבחור בו. ומכוח זכותי זאת זו אני אומר. כי אין דעתי נוטה להיות בבחירתי. וזכותי זאת אינה עשויה שתתקפח פד-כוח קושיתו של כבוד יריבי. אין ספק שלמשל מר ב. י. מיכלי ומר-שלום קרמר. שאתם ישב דב סדן בוועדה אחת. ראויים יותר להיות שופ-טים מאברהם קריב. אמנם. לפי שנבחרתי או נתמנתי כמה וכמה פד-עמים לוועדת שופטי פרס ביאליק. ישבתי ממילא עם סופרים רבים ושר-נים — במקרה ב. י. מיכלי לא היה ביניהם — ונהגתי בהם כבוד כראוי. לנבחרתי ציבור-הסופרים או ממוני. ומעודי לא נהגתי כדרך האיסטנסיות המסופקת האומרת: פלוגי ואלמוני אי אפשי בו. אך חובתי-בדיעבד כלי-פי הנבחרים אינה משנה מזכות-ייל-כתחילה לבחור את הנראה בעיניי מ-בחינת סיגולו למעשה-השיפוט. ולא אעלים. על שום-מה באתי לכלל סבי-רה. כי אברהם קריב אין איצטלת שופט כפרס-ספרות הולמתו. ואנסה עתה להסביר במעט-הרחבה את דברי הקצרים שכבר נתפרסמו ברבים. אי-מרתתי בהם. כי גישתו הדוגמאטית מ-רובה מגישתו הביקרתית. ואוסיף ו-אומר כי לא שבה הוא בפי ולא גנות הוא בפי. אלא קביעת עובדה הנסועה ומגובשת לפנינו.

כשאני מתבונן בציבור-הסופרים. רואה אני את אברהם קריב משכי-מו ומעלה גבוה מרבים-רבים בינינו. ומצד-מה מכולנו — איש יהודי הנרי-צלה בעוצם-יטוריים על מוקד גורלה של האומה. חי את הפורענות שיר-דה עליה עם חורבנה של הגולה ו-כואב את המבוכה שנלוותה לתקופ-תה בארצנו. ותוהה על נתיבות-העם. ובגודל מסירותו לאמיתו ולהטה עלי-תה בידו להטיל חמרי-בערה לתוך מחשבת הציבור היחיד ולהעלות את פתחה ולהתסיס את חיותה. בין בקי-רב תומכיו בין בקרב יריביו. אולי ביחוד בקרב יריביו; וכסופר-אמת. גם כשהעלה סערה ואפילו מהומה. העלה אותה לא מסביב לעצמו אלא מסביב לענינו. אך כמי שהוא גלוש בחומר שבו גילוש קברניט לפי מה-ר-תו. מורה-הוראה לפי תעודתו. מוכיח לפי תכונתו. דרכו לראות אמיתו כי-אמת המוחלטת המחייבת את זולתו. גם עתה גם לשעבר. תעודתו ודרכו. כפי שנתעצבו ביחוד בתקופה האחר-רונה. נטעו אותו בתחום שונה ואחר מתחומו של מבקר. כפי שהוא נדרש באזורה של מערכת-השיפוט הנידוד-נית. כולנו קראנו הערכוהיו על מגד-לי. פרישמן. ברנר. שטרה להוכיח עד מה לא ראו וממילא לא הראו את חיי-העם כממשותם. ולא אעלים כי-דעתי אינה רחוקה מדעתו. אולם תוך-כדי-ההוכחתו נעלם המבקר והחוקר

(ההמשך בעמוד 11)

רישום

פנחס שער

מתוך, מתוך

(סוף מעמוד 10)

שבו, החייב לשאול ולבאר על שום מה הללו נראו להם חיייהעם כדרך שנראו, ונגלה בעל התוכחה המקטרג על שום מה לא נראו להם החיים ה- אלה אז כדרך שהם נראים לו ע- ת. לא אומר, כי גישת המוכיח היא פחותה מגישת המבקר, ואדרבה יש ידים להוכיח, כי גישה ראשונה היא לגיטימית בעמנו וגישה אחרונה היא בו כחידוש או כספה, אבל אור- רתה של ספרותנו עתה היא בתחומי של החידוש הזה. אפשר וממרהק הימים ייראה אברהם קריב כמי שקי- יים בחינת ישראל אם אינם נביאים הם בני-נביאים, והללו לא ידעו ספ- רות לשמה ואמנות לשמה, ולא היתה להם אלא תוכחתם וודאותה המוחל- טת. אפליג ואומר, כי אפשר וממר- חק-הימים ואחרית-תרבותנו תהיה כי ראשיתה, תרבותו של עם התורה והי הלכה, ייראה כל דרך תפיסתנו את הספרות והאמנות עתה כתפיסה ש- אולה, וכל עצמה אפיוזדה, ותתבלט ביותר זכותו של אברהם קריב כמי שניבא וידע מה ניבא, או לפחות כמי שניחש וידע מה ניחש. אבל ספרותנו היפה עתה, על אורתה ורקעה, מחיי- בת קני מידה שלה, והערכתה מחייבת גישה שאינה דוגמאטית, גם אם הגישה הזאת עומד מאחוריה ה- תמול הקרוב והרחוק ואולי גם המחר הקרוב או הרחוק.

ג

ובענין הגרם האקטואלי, שעוררני לומר דעתי בענין אברהם קריב, כלומר ענין ס. יזהר. קראתי את הנימוקים, שעמדו לו לקריב לפי סול את הסיפור לזכיה-בפרס. הני- מוקים האלה שונים מנימוקי של ברוך קורצווייל, כדרך שבאו על ברי- טוים במאמרו ב"דבר", שכן טעמי- האמנות אינם נחשבים בעיני הראשון כדרך שהם נחשבים בעיני האחרון. והם אמנם נאמרים בשפה רפה. בעי- צומו של דבר אברהם קריב כמנהגו נוהג — היא היא הגישה, שכדרך ש- האירה לו את יציר-אתמול היא מ- אירה לו את יציר-היום. מרוב דבי- קותו במנהגו, הוא מגיע לידי כך, ש- מתוך שספר "גילי אש" נחשב לו כאספקלריה האמיתית של דור-הצע- רים בארצו, הוא גוזר על מי שצופה באספקלריה אחרת. ללמדנו, כי יזהר צריך היה לראות את דור הצעירים לא לאור התבוננותו וחוייתו, לא כי- דרך ראייתו, לא בעיניו, לא בעיני מצפוננו. והרי הכפירה בזכותו של ס. יזהר וכל סופר לראות ולהראות כאמיתו, כמצפוננו, אינה מיתרונותיו של שופט, אם כי היא מיתרונותיו של מוכיח, המאמין ביעודו והחלט- יותו, עד כדי זכות הטלתו על זר- לתו.

אולם בענין הגרם האקטואלי, כל-י- מר "ימי צקלג" לא אוכל להסתפק במה שניתן לומר ביריעת המאמר ה- זה, ואדחה דברי לעת אחרת, ואק- ווה להביאם בהיקפם הראוי. עתה א- סתפק בהערה בענין שנשאלתי בסי- כבוד יריבי, הוא ענין הסטאג- דארד. ודאי, השיפוט חייב בכל ש- נה להשיב על שאלה ברורה ומסויי- מת: מה הוא הטוב שבספרים הראוי- לפרס. אבל התשובה לכך דין שתיני-

כח ממנו מנהג שנהג בביאליק על ופי "כתובים" אבל דבר זה הוא ענין שבינו לבין נפשו. ואין איש רשאי להתערב בו, ומשהגיש ספריו, חייבים היו השופטים לדון בהם לגופם, ולא להסליג לדרך שהפליגו ושעליה התרע- תי וחזרתי והתרעתי. לסיכומי של דבר אומר, כי א. שלונסקי נעשה לו אז כאותו עתל שנעשה לס. יזהר עתה, ואפילו מעמד-השופטים היה אז כמע- מד השופטים עתה, כפי שהסברתי במאמרי "טנדו וארמלית", כלומר פיקציה.

ודאי, שאין בידי לדרוש, כי כבוד יריבי יראני תגובתו על "אבני בווה" ושתהא בהיסך תגובתי בסמוך להופעת הספר, שכן בימים ההם לא היה עדיין בתחומה של הספרות העברית, אבל אולי מותר לי לשאול, היכן היה כבוד יריבי בימים שחגגו את יובל החמי- שים של א. שלונסקי ושנתתי בו חלקי אם בעל-פה, באסיפת-המונים באולם- מוגרבי, אם בכתב — בקובץ "יבול" וב"דבר" וב"גזית". והיכן היה כש- נעשה לו לשלונסקי כאותו עתל בפרס ביאליק, הרי כבר היה שרוי בתוך רית- חתה של ספרותנו כאחד מסועליה ומ- פעיליה, האמנם נתעלמה ממני מחאתו, תרעומתו, לפחות תגובתו או אולי לא ידע עוד למצוא בשלונסקי אלא מה שמצא בו לפניו באחד מאמריו—בלר- רית וחולצה שאינן מטילות עליו אי- מה. מוכן, אין זה כל חטא, אם שלר- נסקי נתגלה לו לימים, שטוב סיגור מזניחה, אבל לדבר דברי תוכחה על מעשה שנעשה בימים קודם שאותו גילוי נתגלה לו עצמו ונגילה אותו ל- זולתו — זה, בכל זאת, מוזר משהו.

אבל מוזר הוא גם הפסוק הבא של ברוך קורצווייל: "כך, למשל, לפני שנים כשהייתי אני שופט מטעם פרס ביאליק וכמעט שגרמתי לקטיעת המ- שכיות" זו — דאג להמשך השלשלת — מברק עם חתימות מזויפות, דבר הידוע גם למר ברוידס וגם לדב סדן, דבר שכונה על ידי המנוח דוד שמעוני כ"מעשה פלילי".

איני יודע מה מצטייר בלב הקור- אים לשמע ידיעתי זאת, אולם מעשה שהיה כך היה: ברוך קורצווייל פנה לועד המרכזי של אגודת הסופרים ב- שורה של האשמות על מנהגו של א. ז. בן ישי בימי שיפוטו. הועד המרכזי קבע ועדה לבירור האשמותיו. חברי הועדה היו י. בורלא, ברוך קרוא וא- נוכי. ההאשמות נבדקו, אולם זכור לי כי מכתבי ברוך קורצווייל לעירית תל- אביב נמצאו ראייה-לסתור לרוב האש- מותיו. נשארו שתי נקודות עמומות, הנקודה האחת — שתבר השופטים לא נתכנס אפילו פעם אחת לשיחה שבעל- פה; הנקודה האחרת — שתי סלגרות שמועד-שליחתן לא התיישבו עם תכ- נן. הועדה לא היה בידה כתבי-יד גז- פיה-סלגרות שנמסרו בדואר, ושי- על-יכן לא היה באפשרותה וסמכותה לדון אם היו או לא היו זיופי חתי- מות. שכן דבר זה הוא מענינה של רשות אחרת, רשותו של בית-הדין, ואם לא נתישן אפשר לטוען או ל- נטען להעלותו גם עתה ברשות ה- זאת.

חן לא בלבד מבחינת מעלת-הספר ב- מעגל-השנה, אלא גם מבחינת יחסו לספרים שזכו במעגל השנים, באופן שהספר הנבחר יהא טוב לא בלבד לגבי מתחריו ולא בלבד לגופו, אלא לסי רמת הפרס כדרך שנקבעה או, לפחות, חייבת היתה להקבע במרוצת השנים, שאם לא כן הרי אפשר כי בין מנין ספרים גרועים יתבלט בית- רוננו ספר שכל שבחו שאינו גרוע כי- מותם, וממילא הוא הטוב שבהם. והי- רי לשם כך הוטל שינוי בתקנות הי- פרס, המזכה מחבר לקבלו כמה פע- מים, בריווח של חמש שנים, ואין צריך רוב ביאור כדי להסביר, עד מה השינוי הזה מכוון היה לייצובה של רמת הפרס ולהעלאתה, והוא גם קיים לרוב את כוונתו לטובה. הנה מה שקראתי בשם סטאנדארד, וכדי להמחיש את הדבר אזכיר, כי כשופט זכיתי להעניק את פרס ביאליק לסו- פרים שהם, לכל הדעות, רמת-הספ- רות בכבודה ובעצמה — הלא הם שאול טשרניחובסקי, יעקב סיכמן, יהודה קרני, צבי וויסלאבסקי עליהם השלום, ש. שלום ונתן אלתרמן, ש- ייבדלו לחיים ארוכים. והריני מודה, כי ס. יזהר נראה לי כמי שמקיים י- פהיפה את הסטאנדארד הזה ואין צריך לומר, כיצד הייתי נוהג, לו הי- ייתי שופטו.

ד

כבוד יריבי ראה גם להכניסני בענין, שאינו מגופו של הגרם האקטואלי, הוא ענין פרס ביאליק ואברהם שלונסקי. הלא כה דבריו באש: "זה משכנע במיוחד מאחר שאברהם שלונסקי לא זכה עד כה לקבל את פרס ביאליק, אף שכתב את שירי "אבני בווה" והוציא שני כרכים גדולים של שירים שמהם למדו אלתרמן ומועמדים-לעתיד לפרס ביאליק. לא, אברהם שלונסקי, לפי שי- פוטם של האדונים סדן, שפאן, ברוידס, קרוא ומיכלי הוא משורה, הנופל בח- שיבותו, בשביל הספרות העברית, מס. יזהר".

המוציא על חברו, ואפילו הוא יריבו, עליו הראייה — ברוך קורצווייל מת- בקש להראות, כי האדון סדן היה חבר ועדת-השופטים לפרס-ביאליק, סוג ספ- רות יפה, בשנתיים אלה, שבהן שני כרכי-השירים של א. שלונסקי היו, לפי התקנות, עשויים להיות נידונים. ולפי שחוששני כי הוא יתקשה להראות את הדבר הזה, אסייעו ואעירו, כי אמנם הייתי באותה עונה שופט פרס ביא- ליק, סוג חכמת-ישראל, ומשנוספה ב- עתונות הידיעה על המתחולל בענין שלונסקי בועדה לספרות יפה, הודעתי גם אני גם חברי-לשיפוט, נתן רוטנ- שטרייך, על התפטרותנו כאות- מתאה על כך. מעיד אני עלי את מרדכי טביבי, שהיה אז שופט בועדה לספ- רות יפה, ומשלא עלתה בידו להטות את הועדה לצד מתן-הפרס לא. שלונ- סקי ביקש להציע את ספרו של משה שמיר על ספרו "מלך בשר ודם", ובאו שניהם אצלי להמלך בדעת, וי- חיוקתי את דעתו של משה שמיר שלא להגיש את ספרו ולא לסייע לרוב ה- ועדה בדרכם. ניתן לתמוה על א. שלונ- סקי, שהגיש או התיר להגיש את ספרו לפרס-ביאליק, שנשתי-